

«СКІФСЬКИЙ КВАДРАТ», АБО ЩО АРХЕОЛОГІЯ МОЖЕ ДАТИ УКРАЇНОЗНАВСТВУ

Надія ГАВРИЛЮК

orcid.org/0000-0002-2369-5701

доктор історичних наук, заступник директора з наукових питань

НДІ українознавства КНУ ім. Тараса Шевченка

email: gavrylyuk_na@ukr.net

Анотація. *Йдеться про визначення одного із понять у теорії етногенезу, а саме етнічної території. Внесок археології у вивчення складних проблем етногенезу і ранньої історії України вперше підкреслив В. Баран, який пропонував створювати типологічні колонки безперервного розвитку слов'янської матеріальної культури, що є завданням майбутнього. Розглядається історія виникнення терміна «етнічна територія» в українознавстві та на прикладі свідчень письмових джерел і зіставлення їх із даними археології показано формування на теренах сучасної України «скіфської етнічної території». Підкреслюється значення вивчення цього явища для сучасності.*

Ключові слова: «скіфський квадрат», Геродот, скіфи, поховальні пам'ятки, поселенські структури, «скіфська етнічна територія».

Постановка проблеми. Найактуальнішим питанням сучасного українознавства залишається вивчення етногенезу українців. Найновішим напрямком дослідження у цій галузі є роботи К. Грабчака, який порівнює європейські та українські цінності. Автор підкреслює, що етнічні цінності ширші за поняття національних. Ним виокремлено шість підходів щодо дослідження українських етнічних цінностей. На перше місце автор справедливо ставить саме етнологічний підхід [5, с. 89–97]. У наступних роботах К. Грабчак особливу увагу звертає на поняття, пов'язані з територіальними питаннями, які зараз мають особливе значення для України, насамперед – «етнічна територія». У дослідженні цього напрямку археологічні дані можуть будуть корисними. Про таку вірогідність у свій час писав В. Баран. Він підкреслював, що внесок археології у вивчення складних проблем

етногенезу і ранньої історії слов'ян може бути величезним. Водночас корифей вітчизняної археології не обмежився загальними питаннями і зазначив, що варто звернутися до «створення типологічних колонок безперервного розвитку слов'янської матеріальної культури» [1, с. 275].

Звичайно, ми не можемо за короткий час скласти такі типологічні і, мабуть, хронологічні колонки. Про реальність такого дослідження можна судити щодо наскрізної тематики з вивчення кераміки місцевого виробництва у населення степового регіону, починаючи з періоду пізньої бронзи [2, с. 46–60; 3].

Однак починати треба з більш реальних та відстежуваних елементів культури, які існують впродовж тривалого часу, наприклад, з визначення та вивчення *етнічної території*.

Розлогу характеристику та історію виникнення терміна «етнічна територія

України» дає у своїх роботах О. Чирков, розглядаючи процес створення етнографічних карт України, які почали з'являтися у середині XIX ст. Відтоді укладено й опубліковано не один десяток етногеографічних описів, карт, атласів, спеціальних досліджень, присвячених усій етнічній території українців чи окремим її частинам. Найбільш повне визначення української етнографічної території міститься на карті 1915 р. С. Рудницького (Рис. 1).

Однією з необхідних умов існування етносу є наявність у певної етнічної групи власної «етнічної території». Наявність такої території залишається обов'язковою для будь-якого етносу. Існує велика кількість тлумачень такого важливого для вивчення етногенезу визначення. Вони залежать від тих

елементів матеріальної та духовної культури народів, які дослідники використовують у вивченні проблеми.

У цьому дослідженні з множини існуючих уявлень про етнічну територію притримуємося наступного визначення етнічної території: «Етнічна територія – це територія, де переважно проживає та розвивається певна етнічна група. Це поняття часто використовується в географії та етнографії для опису районів, де певне населення зберігає свою мову, культуру, традиції та ідентичність, відмінну від інших етнічних груп. Етнічна територія може змінюватися в часі та просторі» [16, 295–302].

Зосередимося на останньому реченні визначення терміна, а саме: «Етнічна територія може змінюватися в часі та просторі», та прослідкуємо появу певної

Рис. 1. Оглядова карта українських земель. 1915 рік (карта С. Рудницького).

URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/%D0%9E%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%2C_1915.jpg

етнічної території на теренах сучасної України.

Мета статті – на одному з епізодів скіфо-античної історії продемонструвати глибину формування першої етнічної території на теренах сучасної «української етнічної території», окреслити основні її ознаки та визначити, як вони пов'язані з ареалами певної археологічної культури.

Виклад основного матеріалу. Дослідники розглядають етнічну територію стосовно своїх національних інтересів та вподобань. В результаті з'явилися уточнені поняття: «українська етнічна територія», «український етнічний простір», «білоруська етнічна територія», «литовська етнічна територія» і т. ін., вивчення яких зосередилося на економіко-географічних характеристиках.

Нагадаємо, що етнічні території складаються віками. Людина окультурує певну, придатну до існування саме цієї етнічної групи територію, складається т. зв. «культурний ландшафт». Людність звикає до довкілля, його особливостей, вважає цю етнічну територію своєю батьківщиною і є впевненою у своїх історичних правах на неї [9, с. 274].

Без сумніву, першою ознакою етнічної території є наявність географічно окреслених її кордонів. Підкреслимо, що етнічні території складаються віками. Якщо певна група людей впевнена у своїх історичних правах на територію та довго використовує її, то складається певний стереотип поведінки, що може змінюватися під час кризових явищ, які переживає кожний народ, наприклад, під час війн.

Тому важливою ознакою етнічної території є те, що усвідомлення населенням своєї етнічності пов'язане з великими війнами. Яскравим документованим

прикладом такого усвідомлення є поява під час Першої світової війни великої кількості етнографічних карт, у тому числі згаданої «Оглядової карти українських земель» 1915 р. С. Рудницького, яка відображає всі українські землі, що ставали українськими у різні періоди (Рис. 1). Вона була складена на *мажоритарній основі* з використанням етностатистичних та демографічних досліджень. Але були й задіяні географічні, природничі та етнічні принципи для визначення етнічної території та її меж.

Отже, у визначенні етнічних меж сучасних етнічних територій основними факторами вважаються:

- війни, під час яких загострюється національне самопізнання, виникає почуття своєї землі;
- посилення національної єдності;
- героїзм у захисті своєї землі;
- післявоєнні угоди, коли визначаються нові кордони;
- природні обмеження, які існують і використовуються людністю;
- значний історичний період формування етнічної території, який не завжди збігається з межами розповсюдження етносу.

З урахуванням викладеного вище спробуємо виявити ознаки етнічних територій, що існували у Північному Причорномор'ї у давнину. Нагадаємо, у визначенні терміна «етнічна територія» значиться: «Етнічна територія може змінюватися в часі та просторі». Спробуємо простежити, як формувалася етнічна територія одного із перших історично засвідчених народів на території України і як її існування підтверджується даними археології.

Для досягнення цієї мети варто звернутися до першої історичної згадки

нашої етнічної території у письмовому джерелі, а саме до «Історії» четвертої книги Геродота «Мельпомена». Найцікавішим для нас є сюжет 101: «Отже, Скіфія має чотирикутну форму і дві її сторони, що скеровані до моря, одна, яка від узбережжя заходить у глиб материка, та інша, яка тягнеться вздовж моря, за розміром однакові. Від Істру до ріки Борисфену десять днів шляху і ще десять від Борисфену до озера Маєтиди. А сторона Скіфії від моря в середину країни до меланхленів, що живуть на півночі від Скіфії становить двадцять днів шляху. Одноденний шлях за моїм підрахунком дорівнює двумстам стадіям. На основі цього підрахунку сторони Скіфії поперечні становлять чотири тисячі стадій, а повздовжні, що ідуть у середину країни, мають також стільки стадій» (Herod. IV. 101)¹. А. Білецький користувався німецьким перекладом Геродота 1898 р. під редакцією Каленберга [4].

А. Доватур, Д. Калістов та І. Шишова супроводжують свій переклад текстом Геродота давньогрецькою та розширеними і дуже інформативними примітками. Щодо параграфа, який нас цікавить, перекладачі не так категоричні, як А. Білецький. Замість слова «підрахунки» вони наводять варіант «я прикидаю». Закінчують переклад пасажем: «Вот такова величина єтой землі» [6, с. 141]. Особливе значення має примітка 592 на с. 340, де наводяться всі відомі на кінець XX ст. тлумачення 101 параграфа Геродота [6, с. 340]. Між іншим, текст цієї примітки майже дослівно (лише з деякою літературною обробкою) повторюється у роботі [11, с. 181].

Для визначення хронологічної

глибини формування етнічної території у Північному Причорномор'ї у скіфо-античний період важливо зазначити дві обставини, які необхідні для цього процесу. По-перше, наявність достовірного письмового джерела; по-друге, визначити археологічну культуру, яка панувала на цій території у певний час. На нашу думку, обидві обставини справедливі для т. зв. «скіфського квадрата», цитата про який наведена вище. Принаймні достовірність цього письмового джерела не викликає сумнівів. Однак, аналізуючи пресловутий «скіфський квадрат», дослідники зосереджувалися на підрахунках «днів пересування», переведення «4000 стадій у км», на уточненні меж квадрата. Але випущено було основне: «батько історії» чітко визначає межі квадрата, тобто він чітко визначив певну територію.

Геродот дає такі ознаки цієї території:

- значний історичний період її формування, який не завжди збігається з межами розповсюдження етносу. Геродот і боротьба з кіммерійцями: «Скіфи перейшли р. Аракс і прибули в Кіммерію, бо країна, де тепер живуть скіфи, кажуть, що за давніх часів була кіммерійською» (Herod. IV. 11);

- війна, під час якої загострюється національна єдність, виникає почуття своєї землі. Для скіфів такою війною була навала персів у 514 р. до н. е. Війна скіфів із Дарієм – перша війна, спрямована на захист «своєї» території. Принаймні після того, як скіфи відправили на північ свої вози з жінками, дітьми та стадами, у війні були задіяні «усі безездатні скіфи». Понад те, Є. Черненко

¹ Тут і далі наводиться переклад українською А. Білецького [4].

зазначає, що перед початком війни скіфи не тільки об'єдналися, але й виробили стратегічний план ведення війни, який передбачав «пасивну» та «активну» стадії, і виконували цей план [15, с. 18; 34];

- оцінюючи героїзм скіфів, варто нагадати відповідь Дарію одного із трьох їхніх вождів – Іданфірса: «Я ніколи не бігав ні від кого і роблю те, що робив у мирний час. ... Ми не маємо ані міст, ані оброблених полів і не боїмося, що хтось може їх захопити або знищити, і не квапимось вступити в бій за них із вами. Однак якщо ви наполягаєте на тому, щоб це сталося якнайшвидше, гаразд, тоді ось що: в нас є могили наших предків. Нумо знайдіть їх і спробуйте завдати їм шкоди. Тоді побачите, чи будемо ми з вами воювати заради наших могил, чи ні» (Herod. IV. 127);

- ситуація у кінці навали, за Геродотом, визначає нові кордони: північний – обмежений землями сусідів скіфів; на заході – від моста через Дунай, побудованого іонійцями; на сході – до земель савроматів [15, с. 22 – 23]. Крім того, Є. Черненко слушно зауважує, що

після скіфо-перської війни «кочові скіфські племена, що відіграли суттєву роль у розгромі Дарія, зміцнили своє становище. Рейди скіфських кочових племен у глибини Лісостепу, котрі відбулися після цього, розгром багатьох лісостепових городищ знаменували собою підпорядкування лісостепових племен, значною мірою сприяли консолідації всієї Скіфії» [14, с. 114];

- при визначенні природних територій використовуються ріки: Істр (Дунай) – західна межа, Танаїс (Дон) – східна; берег Понту Евксинського – південна. Північна межа сягає земель меланхленів, будинів, андрофагів та неврів.

Таким чином, першим достовірним письмовим джерелом – четвертою книгою «Історії» Геродота – зафіксовано існування «етнічної території» та визначені межі цієї території, різні варіанти яких представлені на картах, в основі яких лежить уявлення про Скіфію у межах «квадрата» Геродота, складених Б. Граковим, О. Тереножкіним і В. Іллінською, Б. Рибаківим (Рис. 2) [14, с. 23–28; 15, с. 87–88, рис. 34–37].

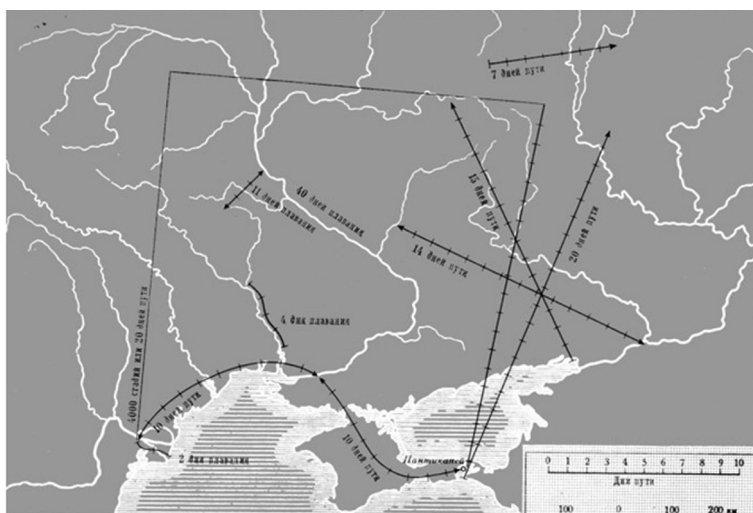

Рис. 2. «Скіфський квадрат» Геродота (за Б. Рибаківим [11])

Для визначення етносу, який займав цю територію, звернемося до археологічних даних про «скіфський квадрат», а саме про скіфську археологічну культуру, що у V–IV ст. до н. е. вже займала всю територію Північного Причорномор'я – як степову, так і лісостепову його зони [13, с. 252–257]. Не вдаючись у дискусію про те, чи був Геродот в Ольвії, чи користувався він тільки даними про скіфів місцевих інформаторів, зазначимо, що ця територія належала саме скіфам, звичаї, релігія, спосіб життя і соціальна структура описані Геродотом достеменно. Не викликає сумнівів і те, що після навали Дарія степовим скіфам підкорилися і лісостепові племена [7, с. 295–302]. Підкреслюємо, що розповсюдження скіфської археологічної культури достовірно фіксується картографуванням як поховальних пам'яток (Рис. 3, Рис. 4) [12, с. 10–11, 34, рис. 1.3, 10, с. 70, рис. 1], так і поселенських структур кінця IV ст. до н. е. [3, с. 92–93, рис. 1.8, 1.9]. Таким чином, археологічні джерела в усій своїй різноманітності підтверджують,

що «квадратом» окреслено межі скіфської археологічної культури загалом, яка збігається з локалізацією основних скіфських племен (відомих за даними античних авторів) та локальних груп скіфської археологічної культури.

Якщо зіставити «скіфський квадрат» із українськими землями, найбільш повно представленими на карті С. Рудницького, не можна погодитись із твердженням В. Крисаченка, що «ще «батько історії» Геродот окреслив зовнішні обриси дещо скошеного чотирикутника, котрий практично співпадає з кордонами сучасної України... Це емпіричне спостереження про певну північно-причорноморську природно-цивілізаційну окремішність науково підтвердив академік С. Рудницький...» [8, с. 61]. Неважко порівняти той самий «чотирикутник» (у розумінні Геродота «квадрат») із розповсюдженням скіфської археологічної культури (Рис. 1–2) і побачити, що межі етнічної території українців значно більші за межі цього квадрата. Не кажучи вже про те, що за часів Геродота (до речі,

Рис. 3. Поховальні пам'ятки скіфської культури [12, с. 10–11, 34, рис. 1. 3]

його дані не емпіричні – навіть його перебування в Ольвії деякими дослідниками ставиться під сумнів, не говорячи вже про Скіфію) можна говорити про «природно-цивілізаційну окремішність» тільки скіфів, а не українців. Тобто згаданий пасаж шановного колеги можна оцінювати як метафору.

Висновки. Отже, з нашого дослідження стає очевидно, що:

1. Інформація про «скіфський квадрат» є першим описом «скіфської етнічної території», яка утворилася під час скіфо-перської війни на території сучасної України.

2. Згадані параграфи твору Геродота є першими, зафіксованими на території сучасної України, свідченнями героїзму населення, самоідентифікації та прагнення не покоритися загарбникам.

3. Описаний «скіфський квадрат» за всіма ознаками відповідає визначенню поняття «етнічна територія».

4. «Скіфський квадрат» Геродота збігається з ареалом розповсюдження скіфської культури, тому можна говорити

про «скіфську етнічну територію», виникнення якої можна датувати другою половиною V–IV ст. до н. е.

5. На прикладі «скіфського квадрата» можна переконатися, що у нашому минулому є сюжети, які можна і навіть потрібно використовувати в українознавчих дослідженнях.

6. Не варто перекручувати історичні факти на вимогу сучасності й, борючись із старими вигадками, створювати нові міфи. Наша історія і без цього багата славними традиціями та яскравими подіями.

7. А от ядро етнічної території скіфів, з якого походять знахідки поховань скіфської еліти періоду розквіту скіфської культури як V–IV ст. до н. е., дійсно збігається з ядром етнічної території сучасного українства, про що свідчать археологічні дані.

8. Зіставлення письмового джерела з даними археологічної культури показує, що може дати археологія для вивчення того підґрунтя, на якому створювалася українська нація, та демонструє ті

Рис. 4. Поховальні пам'ятки скіфської еліти (за В. Мурзіним [10, с. 70, рис. 1])

цінності, на основі яких (хай і опосередковано) споконвіку формувалася самоідентифікація нашого народу.

Можливо, у майбутньому на базі прискіпливого наукового вивчення матеріальної культури через створення типологічно-хронологічних колонок для степових культур, про що йшлося на початку статті, пощастить визначити ті необхідні етноіндикативні елементи, які дадуть змогу простежити недостатньо вивчений вплив кочовиків минулого на формування українського етносу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баран, В. Д. Сучасний стан наукових досліджень з археології та давньої історії України. *Українознавство*. 2006. № 1. С. 270–289.
2. Гаврилюк, Н. О. Коріння слов'янського горщика. *Українське гончарство*. 1994. № 2. С. 46–60.
3. Гаврилюк, Н. А. *Экономика Степной Скифии VI – III вв. до н. э.* Киев, 2013. 712 с.
4. Геродот. *Геродота Турійця з Галікарнасса «Історій» книг дев'ять, що їх називають музами*. Переклад, передмова та примітки А. О. Білецького. Київ, 1993. 574 с.
5. Грабчак, К. Українські етнічні цінності та цінності західної цивілізації. *Українознавство*. 2024. № 4. С. 89–97.
6. Доватур, А. И., Каллистов, Д. П., Шишова, И. А. *Народы нашей страны в «Истории» Геродота*. Тексты, перевод, комментарий. Москва, 1982. 454 с.
7. Ильинская, В. А., Тереножкин, А. И. *Скифия VII–IV вв. до н. э.* Киев, 1983. 378 с.
8. Крисаченко, В. С. Українська ідентичність: мультиверсум національних цінностей. *II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!»*: збірка матеріалів. Київ, 2022. С. 58–76.
9. Кушнер, П. И. (Кнышев). *Этнические территории и этнические границы*. Москва, 1951. 274 с.
10. Мурзін, В. Ю. Кіммерійці та скіфи.

Золото степу. Археологія України / Інститут археології НАН України, Археологічний музей Кільського університету. Київ–Шлезвіг, 1991. С. 57–71.

11. Рибаків, Б. А. *Геродотова Скифия. Историко-географический анализ*. Москва, 1979. 242 с.
12. *Скифские погребальные памятники степей Северного Причерноморья*: коллективная монография / Черненко Е. В., Бессонова С. С., Болтрик Ю. В., Полин С. В. и др. Киев, 1986. 366 с.
13. *Словник-довідник з археології* / редактор, укладач та керівник авторського колективу Гаврилюк Н. О. Київ, 1996. 430 с.
14. Черненко, Е. В. *Скифо-персидская война*. Киев, 1984. 116 с.
15. Черненко, Е. В. Поход Дария в Скифию. *Древности Степной Скифии*. Киев, 1982. С. 3–38.
16. Чирков, О. А. Етногеографічна складова українознавчої терміносистеми. *Українознавство*. 2006. № 1. С. 295–302.

REFERENCES

1. Baran, V. (2006). The Current Itate of Scientific Research in Archaeology and Ancient History of Ukraine. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 1, pp. 270–289. [in Ukr.]
2. Gavrylyuk, N. (1994). The Roots of the Slavic Pot. *Ukrainian Pottery*. No. 2, pp. 46–60. [in Ukr.]
3. Gavrylyuk, N. (2013). The Economy of Steppe Scythia in the 6th – 3rd Eenturies BC. Kyiv, 712 p. [in Rus.]
4. Herodotus. *Herodotus of Tyra from Halicarnassus, Nine Books of Histories, called Muses*. (1993). Kyiv, 574 p. [in Ukr.]
5. Hrabchak, K. (2024). Ukrainian Ethnic Values and the Values of Western Civilisation. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 4. pp. 89–97. [in Ukr.]
6. Dovatur, A., Kallistov, D. , Shishova, I. (1982). *The Peoples of our Country in Herodotus' "History"*. Texts, translation, commentary. Moscow, 1982. 454 p. [in Rus.]
7. Pyinskaya, V., Terenozhkin, A. (1983).

Scythia in the 7th–4th Centuries BC. Kyiv, 378 pp. [in Rus.]

8. Krysachenko, V. (2022). Ukrainian Identity: a Multiverse of National Values. *II All-Ukrainian Scientific Readings "Love Your Ukraine!"*: Collection of Materials. Kyiv, 2022. pp. 58–76. [in Ukr.]

9. Kushner, P. (Knychev) (1951). *Ethnic Territories and Ethnic Borders*. Moscow, 274 p. [in Rus.]

10. Murzin, V. (1991). Cimmerians and Scythians. *Gold of the Steppe. Archaeology of Ukraine*. Institute of Archaeology of the NAS of Ukraine, Archaeological Museum of Kiel University. Kyiv–Schleswig, pp. 57–71. [in Ukr.]

11. Rybakov, B. (1979). *Herodotus' Scythia. Historical and Geographical Analysis*. Moscow, 242 p. [in Rus.]

12. Chernenko, E., Bessonova, S., Boltrik, et al. (1986). *Scythian Burial Monuments of the Northern Black Sea Steppes*: Collective Monograph, Kyiv, 366 p. [in Rus.]

13. Gavrylyuk, N., ed., comp. (1996). *Glossary-Reference Book on Archaeology*. Kyiv, 430 p. [in Ukr.]

14. Chernenko, E. (1984). *The Scythian-Persian War*. Kyiv, 116 p. [in Rus.]

15. Chernenko, E. (1982). Darius Campaign to Scythia. *Antiquities of Steppe Scythia*. Kyiv, pp. 3–38. [in Rus.]

16. Chyrkov, O. (2006). Ethnogeographical Component of the Ukrainian Studies Terminology System. *Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies)*, No. 1. pp. 295–302. [in Ukr.]

Summary

SCYTHIAN SQUARE, OR WHAT ARCHAEOLOGY CAN GIVE TO UKRAINIAN STUDIES

Nadiya GAVRYLYUK

orcid.org/0000-0002-2369-5701

Doctor of Historical Sciences, Deputy Director for Science

RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv;

e-mail: gavrylyuk_na@ukr.net

The relevance of the research. The study of the ethnogenesis of Ukrainians remains a pressing issue in modern Ukrainian studies. Six approaches to the study of Ukrainian ethnic values are identified. The ethnological approach is rightly put in first place. The history of the formation of an ethnic territory on the site of modern Ukraine is considered. It is emphasized that ethnic territories are formed over centuries. One episode from Scythian-ancient history illustrates the process of forming the first ethnic territory within what is now known as the "Ukrainian ethnic territory." The main signs are described as the stench associated with the areas of the singing archaeological culture. According to the conditions, the first historically documented ethnic territory that existed in the Northern Black Sea region in ancient times - the "Scythian square" of Herodotus - was discovered. A comparison of the "Scythian square" with the areas of distribution of the Scythian archaeological culture indicates that the Scythian square is the first "ethnic territory" that belonged to the Scythians.

The purpose is using one episode from Scythian-Ancient history to demonstrate the depth of the formation of the first ethnic territory on the territory of modern "Ukrainian

ethnic territory”, outline its main features and determine how they are related to the areas of a particular archaeological culture.

Conclusions:

1. Information about the “Scythian square” by Herodotus, is the first description of the “Scythian ethnic territory”, which was formed during the Scythian-Persian war on the territory of modern Ukraine.

2. Herodotus provides the first evidence of the heroism of the population on our territory, scythian self-identification and desire not to submit to the invaders.

3. The described “Scythian square” in all respects corresponds to the definition of the concept of “ethnic territory.”

4. Herodotus’ “Scythian square” coincides with the area of the spread of Scythian culture, therefore we can speak about a “Scythian ethnic territory”, the emergence of which can be dated to the second half of the 5th – 4th centuries BC.

5. Using the example of the “Scythian square,” one can see that there are plots from our past that can and even should be used in Ukrainian studies.

6. It is not worth distorting historical facts at the request of modernity and, fighting old fictions, creating new myths. Our history is already rich in glorious traditions and vivid events.

7. But the core of the ethnic territory of the Scythians, from which the finds of the burials of the Scythian elite of the heyday of Scythian culture in the 5th–4th centuries BC. BC, really coincides with the core of the ethnic territory of modern Ukrainians, as evidenced by archaeological data.

8. In the future, on the basis of meticulous scientific study of material culture, through the creation of typological-chronological columns for steppe cultures, as discussed at the beginning of the article, it might be possible to identify those ethno-indicative elements that will allow us to trace the insufficiently studied influence of the nomads of the past on the formation of the Ukrainian ethnos.

Keywords: “Scythian square”; Herodotus, Scythians, burial monuments, settlement structures. “Scythian ethnic territory.”